

► Traianus' tweede monument ter herinnering aan overwinning op Daciërs

Tropaeum Traiani

In een van de vorige nummers van het Archeologie Magazine schreef Tom Buijtendorp een verhaal over de afbeeldingen op de beroemde zuil van Traianus in Rome. Een monument dat werd opgericht ter ere van de overwinning van deze keizer op de Daciërs in het jaar 107. Er is nog een monument ter herinnering aan deze overwinning. Joost Vermeulen en Rénie van der Putte bezochten het Tropaeum Traiani vlak buiten het Roemeense plaatsje Adamclisi.

Traianus voerde, nadat hij met zijn leger de brug over de Ister (Donau) was gepasseerd, opnieuw oorlog (tegen de Daciërs).

Dat deed hij niet haastig maar met grote voorzichtigheid. En uiteindelijk na een zware strijd

▲ Het spierwitte, reusachtige Tropaeum Traiani domineert de wijde omgeving van Adamclisi.

versloeg hij de Daciërs. [... ..]. Decebalus (de aanvoerder van de Daciërs red.) pleegde nadat zijn hoofdstad en zijn hele gebied veroverd waren en hij zelf het risico liep gevangen genomen te worden, zelfmoord. Zo werd Dacië definitief onderworpen aan de Romeinen. En Traianus stichtte steden in dat gebied. ' Zo omschrijft de Romeinse historicus

Cassius Dio (Cassius Dio; epitome 68, 14.3) ruim zeventig jaar later de afloop van de zogenaamde Dacische oorlogen. Oorlogen die de Romeinse keizer Traianus tussen 100 en 107 voerde met de Daciërs, een volksstam die iets ten noorden van de Donau (in het huidige Roemenië) leefde. Onder aanvoering van hun 'koning' Decebalus waren zij in het jaar 100 de Donau overgestoken en in korte tijd ver doorgedrongen in het gebied dat de Romeinen een aantal jaren daarvoor hadden veroverd en dat zij onder de naam Moesia Inferior als provincie aan hun nog steeds uitdijende rijk hadden toegevoegd. Keizer Traianus reageerde direct op deze aanval en trok met drie (nieuwe) legioenen ten strijde. Deze eerste Dacische veldtocht eindigde in het jaar 102 met een nederlaag van de Daciërs. Ter hoogte van het huidige plaatsje Adamclisi werden zij verslagen. Op de plek van deze overwinning liet Traianus een altaar bouwen. Op de randen daarvan werden de namen van ruim drieduizend militairen, die bij deze slag waren omgekomen aangebracht. En een van de aanvoerders in deze slag werd niet ver daarvandaan begraven. Over zijn graf werd een ruim drie meter hoge heuvel geworpen.

Tweede Dacische veldtocht

Altaar en tumulus zijn nog steeds te zien, maar het monument dat deze plek domineert is een reconstructie van het reusachtige, ruim veertig meter hoge monument dat Traianus liet bouwen na de tweede, definitieve veldtocht tegen Decebalus. Want het verdrag dat de Romeinen en de Daciërs in 102 tekenden, waardoor Dacië feitelijk een Romeinse vazalstaat werd, hield niet lang stand. Nog geen twee jaar later begonnen de Daciërs een opstand tegen de Romeinen. Onder leiding van Decebalus werd het Romeinse bezettingsleger verslagen. En niet veel later staken zijn legers voor de tweede keer de Donau over. De reactie liet niet lang op zich wachten. Traianus, die op dat moment in Klein-Azië was, haastte zich persoonlijk naar het front en stak met zijn troepen de Donau over. Deze tweede Dacische veldtocht eindigde, zoals Cassius Dio beschrijft, in de volledige inname

▲ Voet van de zuil van Traianus in Rome. (FOTO: CORAL PRESS)

▲ De zuil van Traianus in Rome, ook een monument opgericht ter ere van de overwinning van deze keizer op de Daciërs en met afbeeldingen van de veldtocht. (FOTO: CORAL PRESS) ►►

▲ Museum van Adamclisi met de metopengalerij.

▲ Afbeelding op een metope: een Dacische familie in een door een koe getrokken kar.

▶ Romeinse soldaat (links) in gevecht met twee Dacische soldaten, een van de metopen in het museum van Adamclisi.

van Dacië, de verwoesting van haar hoofdstad Sarmizegetusa en de dood van Decebalus. Traianus vierde de overwinning in Rome met enorme festiviteiten die maar liefst 123 dagen duurden en waarbij duizenden gladiatoren optraden en vele honderden wilde dieren werden afgeslacht. En hij liet bij die gelegenheid ook een erezuil oprichten waarop de belangrijkste gebeurtenissen uit zijn strijd met koning Decebalus werden afgebeeld. Deze naar hem genoemde zuil, die de eeuwen heeft getrotseerd is nu nog te bewonderen aan de Via dei Fori Imperiali in Rome.

Monument

Net als de Traianuszuil in Rome was ook het overwinningsmonument bij Adamclisi, het zogeheten Tropaeum Traiani, versierd met afbeeldingen die het verhaal van zijn veldtocht tegen de Daciërs vertelden. Die

afbeeldingen waren aangebracht op 54 zogeheten *metopen*, (blokken die tussen zuilen in een fries worden aangebracht).

Rond het begin van de twintigste eeuw was er van het oorspronkelijke monument niet veel meer over dan een hoop losse stenen. Uit deze puinhopen wisten de Roemeense archeologen in de loop van de jaren zestig uiteindelijk nog een groot aantal van de oorspronkelijke metopen te bergen. En ook de afbeeldingen die de bovenrand van het monument hadden gesierd, afbeeldingen van gevangen genomen en vastgebonden vijanden, bleken voor het grootste gedeelte nog aanwezig.

Van de oorspronkelijke 54 metopen bleken er zelfs 48 bewaard gebleven. Eén metoop is ooit terechtgekomen in het archeologisch museum in Istanbul en twee andere zouden samen met het schip waarop ze naar Boedapest werden vervoerd in de Donau zijn verdwenen. Van de overige drie is niets bekend. Alle afbeeldingen, inclusief delen van de monumentale figuur die de top van het monument ooit heeft gesierd, zijn nu te bewonderen in het speciaal voor dit doel in Adamclisi gebouwde museum. Daar is ook de (beschadigde) tekst te zien die in tweevoud op het monument was aangebracht.

MARTI ULTOR[1]

IM[P(erator)CAES]AR DIVI
NERVA[E] F(ILIVS) N[E]RVA
TRAIANUS [AUG(USTUS) GERM(ANICUS)]
DAC]I[CU]S PONT(IFEX) MAX(IMUS)
TRIB(UNICIA) POTEST(ATE) XIII
IMP(ERATOR) VI CO(N)S(UL) V P(ater)
P(atriciae)
?VICTO EXERC]ITU D[ACORUM]
?--- ET SARMATA]RUM

Voor Mars Ultor,
[opgericht] door Caesar imperator
zoon van de vergoddelijkte Nerva
Nerva Trajan Augustus, Germanicus,
Dacicus, Pontifex Maximus,
Plebisch tribuut voor de 13de keer
Voor de zesde keer tot tot Keizer uitgeroepen
[door het leger]

*Voor de 5de keer consul; Vader des Vaderlands
Die de Dacische en Sarmatische legers versloeg.*

Het spierwitte, reusachtige monument dat nu de wijde omgeving van Adamclisi domineert, is in het midden van de jaren zeventig van de vorige eeuw gebouwd. Hoewel er onder deskundigen nog wel twijfels zijn over de manier waarop sommige details zijn ingevuld, is men er over het algemeen van overtuigd dat wat je nu ziet een redelijke weergave is van hoe het monument er ooit moet hebben uitgezien.

Nederzetting

Twee kilometer westelijk van het Tropaeum liggen nog de aanzienlijke overblijfselen van een Romeinse nederzetting waarvan de oorsprong teruggaat tot de regeerperiode van Traianus. Een lange muur met tientallen hoefnagelvormige verdedigingstorens omsluit een terrein van ruim 10 hectare. Binnen de muren zijn de restanten zichtbaar van een aantal kerken, een deel van het forum en diverse winkels en wooneenheden. De meeste van die monumenten liggen langs de *decumanus maximus*, de ruim 300 meter lange straat die de oost- en westpoort (beiden nog vrijwel intact) met elkaar verbindt. Hoewel deze site oorspronkelijk slechts de functie had van een *statio*, een vaste rustplaats aan de doorgaande verbindingsweg tussen de vestingplaatsen Durostorum (het huidige Silistra aan de Donau) en Tomis (het huidige Constanta aan de Zwarte Zee)

groeide het binnen een aantal jaren, vooral dankzij de vestiging van veteranen uit het leger van Trajanus, uit tot een nederzetting: Traianenses Tropaeenses. Onder Keizer Antoninus Pius werd hier Legio XI Claudia gestationeerd. Rond 170 kreeg Traianenses Tropaeenses van Keizer Marcus Aurelius de status van *municipium* toegekend. De stad werd daarna verscheiden keren verwoest en weer opgebouwd. De laatste grote verbouwing vond plaats onder keizer Constantijn de Grote. Toen werd Traianenses Tropaeenses vrijwel vanaf de grond weer opgebouwd. De nu nog zichtbare restanten stammen dan ook allemaal van na die tijd. De stad bleef functioneren tot het begin van de zesde eeuw toen het definitief werd verwoest door de Avaren. De opgravingen en de (gedeeltelijke) restauratie stammen uit de jaren tachtig van de vorige eeuw. ◀

▲ De oostpoort van het Romeinse fort.

▲ Adamclisi, de westpoort van het Romeinse fort.

◀ De Via Principalis (decumanus) in het Romeinse fort.

Voor een overzicht van de resterende metopen zie:
 • https://en.wikipedia.org/wiki/Tropaeum_Traiani#cite_note-cimec.ro-2
 • <https://archive.org/details/dastroaionvonad0Ofurtooft>